

Sevgili okurlar,

Derginin bu sayısında dört araştırma makalesi, bir sistematik derleme, bir kısa rapor, bir sahadan notlar ve bir editöre mektup bulacaksınız.

Bu sayıdaki araştırma makalelerinin üçü ve sistematik derleme, kalp damar hastalıkları, diyabet, obezite ve fiziksel inaktivite gibi bulaşıcı olmayan hastalıkları (BOH) ve/veya risk faktörlerini ele almaktadır.

Türkiye'deki araştırmacıların BOH ve ilişkili risk faktörleri konusuna giderek artan bir ilgi göstermeleri şaşırtıcı değildir. Diğer pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de sağlık gündemi demografik değişim ve değişen sosyoekonomik yapı nedeni ile bulaşıcı ve aşı ile önlenemez hastalıklardan BOH ve bunların komplikasyonlarına doğru kaymaktadır. Türkiye'de yaşlı nüfus (65 yaş ve üzeri) 1993'de %5.6'dan 2013'de %7.9'a yükselmiştir¹. 2013 Türkiye Ulusal Hastalık Yüklü çalışmasına göre, 2002'de %71 olan BOH kaynaklı kaybedilen yaşam yıllarının (DALY) oranı, 2012'de %79'a yükselmiştir². TURDEP-II çalışmasının sonuçlarına göre, tip 2 diyabet prevalansı 10 yılda yaklaşık iki katına çıkarak 2010'da %13.7'ye ulaşmıştır³. Türkiye Kronik Hastalıklar ve Risk Faktörleri çalışmasına göre 15 yaş üzerinde obezite prevalansı erkeklerde %16, kadınlarda %31'dir⁴. Ulusal bir çalışma olan ve 20 yaş üzeri bireyleri kapsayan TURDEP-II çalışmasının sonuçlarına göre, obezite prevalansı erkeklerde %25.9, kadınlarda %41.7'dir³. Çocukluk çağı obezitesi, Türkiye için bir başka öncelikli sağlık sorunu haline gelmiştir. TOÇBİ Çalışması-2009 sonuçlarına göre⁵, aşırı kiloluluk ve obezite sıklıkları 6-9 yaş çocuklarında sırası ile %14.3 ve %6.5'dir. Bir başka ulusal çalışmaya göre⁶, 7-8 yaş çocukların %14.2'si aşırı kilolu, %8.3'ü obezdir. Çocukluk çağı obezitesi, obez çocukların ve adölesanların yalnızca çeşitli sağlık sorunları açısından daha yüksek risk altında olmalarından değil, bu çocukların ve adölesanların gençlik dönemlerinde de obez olmaya devam etme ve daha genç yaşta BOH geliştirme riskleri açısından önemlidir⁷. Bir başka önemli konu da, nedensel bir faktör olan obezitenin

kendisinin de nedenlerinin olduğu gerçeğidir. "Nedenlerin nedenlerini" bilmek özellikle etkili müdahaleler yapabilmek açısından önemlidir. Özilbey and Ergör çalışmalarında, annenin yüksek eğitilmiş olmasının ve daha yüksek aylık gelire sahip olmanın ilköğretim çocuklarında obezite ile ilişkili faktörler olduğunu bulmuşlardır. Buna dayanarak, annelere beslenme ve sağlıklı yiyecek hazırlama ile ilgili eğitim verilmesini önermektedirler.

Fiziksel olarak aktif olmak, sigara içmemek, sağlıklı beslenmek gibi yaşam biçimi değişikliklerinin yukarıda sözü edilen hastalıkların gelişmesini önleyebildiği, azalttığı veya geciktirdiğine ilişkin kanıtlar mevcuttur. Nitekim Bambal ve arkadaşları, uygulanan fizik aktivite girişim programının orta yaşlı, fazla kilolu veya şişman kadınlarda obezitenin antropometrik göstergeleri açısından etkili olduğunu göstermişlerdir.

Derginin bu sayısında yer alan ve BOH ile ilgili olan diğer iki çalışmadan birisi, Türkiye'de kalp damar hastalıkları sıklığındaki değişimle ilgilidir. Şahan ve arkadaşları yaptıkları sistematik derlemede toplam 23 çalışmayı eleştirel olarak değerlendirmişlerdir. Yazarlar, yapılan çalışmaların önemli bir kısmının bölgesel olduğuna veya uygun yöntemle yapılmadığı için karşılaştırılabilir veri sunmadığına işaret etmektedirler. Farklı araştırma gruplarında çalışılması, hastalıklara ve/veya risk faktörlerine ait farklı tanımlamalar kullanılması ve çalışma tasarımındaki farklılıklar/sorunlar seçilen çalışmaları doğru olarak karşılaştırılmasında önemli engeller yaratmaktadır.

Bu sayıda yer alan bir diğer çalışma diyabet hastalarında kan şekeri kontrolü ile ilgilidir. İyi bir kan şekeri kontrolü, diyabette komplikasyonların önlenmesi açısından son derece önemlidir. Türkiye'de diyabette görülen hızlı artışın yanı sıra, hastalığın kötü yönetimi de önemli bir sorundur. Selçuk ve arkadaşları yaptıkları çalışmada diyabet hastalarının dörtte birinin tedavi almadığını ve hastaların yalnızca üçte birinin kan şekeri düzeyinin kontrol altında olduğunu göstermişlerdir. Bu sonuç önceki çalışmalarla uyumludur ve diyabet

hastalarında artmış farkındalığın ve düzenli ve nitelikli izlemin önemine işaret etmektedir.

Sonuç olarak Derginin bu sayısı, BOH'ın yönetimiyle ilgili olarak korunmanın farklı düzeylerine dokunan bir grup çalışma içermektedir.

Bu sayıda Mezarlıklar Müdürlüğü ve Sağlık Müdürlüğü'nün 2010 yılı tüm ölüm kayıtlarının tutarlılığını inceleyen önemli bir araştırma makalesi yer almaktadır. Özdemir ve Öcek çalışmalarında ölüm kayıtlarının güvenilirlik açısından yetersizliğini ortaya koymaktadırlar. Buradan yola çıkarak, bildirimlerin tam ve zamanında yapılması ve kurumlar arası eşgüdümün sağlanması için sistemde öngörülen kontrol mekanizmalarının daha etkin işletilmesine gereksinim olduğuna işaret etmektedirler.

Türkiye Halk Sağlığı Dergisi'nin bu sayısını beğenerek okuyacağınızı umar, bu sayıya katkıda bulunan bütün yazar ve hakemlere teşekkür ederiz.

Sibel Sakarya, Yücel Demiral

Başeditörler

Kaynaklar

- 1- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2014), "2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması". Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK, Ankara, Türkiye.

Erişim:

http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TN_SA_2013_ana_rapor.pdf

- 2- Jakab M, Hawkins L, Loring B, Tello J, Ergüder T, Kontas M. Better non-communicable disease outcomes: challenges and opportunities for health systems, No. 2. Turkey Country Assessment. World Health Organization, 2014.

Erişim

(İngilizce):

[http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0004/260266/Better-](http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0004/260266/Better-non-communicable-disease-)
[non-communicable-disease-](http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0004/260266/Better-non-communicable-disease-)

outcomes,-challenges-and-opportunities-for-health-systems,-No.-2,-Turkey-Country-Assessment.pdf

- 3- Satman I, Omer B, Tutuncu Y, Kalaca S, Gedik S, Dincçag N, et al. Twelve-year trends in the prevalence and risk factors of diabetes and prediabetes in Turkish adults. Eur J Epidemiol. 2013 ;28:169-80.

- 4- Unal B, Ergor G. eds. Chronic Diseases and Risk Factors Survey in Turkey. Ministry of Health, Turkey, Publication No : 909.

Erişim:

<http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/khrfat.pdf>

- 5- T.C. Sağlık Bakanlığı TSH Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü, TC Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşler Dairesi Başkanlığı. Türkiye'de Okul Çağı Çocuklarında (6-10 yaş grubu) büyümenin izlenmesi (toçbi) projesi araştırma raporu. Ankara 2011.

Erişim:

http://beslenme.gov.tr/content/files/yayinlar/kitaplar/diger_kitaplar/toçbi_kitap.pdf

- 6- TC Sağlık Bakanlığı, TC Milli Eğitim Bakanlığı, Hacettepe Üniversitesi. Türkiye Çocukluk Çağı (7-8 yaş) Şişmanlık Araştırması (cosi-tur) 2013. Temel Bulgular. Ankara, 2014.

Erişim:

http://beslenme.gov.tr/content/files/yayinlar/kitaplar/diger_kitaplar/cosi_temel_bulgular.pdf

- 7- Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Adolescent and School Health. Childhood Obesity Facts.

Erişim

(İngilizce):

<http://www.cdc.gov/healthyyouth/obesity/facts.htm>

Dear Readers

In this issue of the Journal you will find four original research articles, one systematic review article, one short report, one note from the field and one letter to the editor.

Three of the research articles and the systematic review in the current issue deal with the noncommunicable diseases (NCDs) and/or risk factors such cardiovascular disease, diabetes, obesity and physical inactivity.

It is not surprising that there is a growing interest regarding NCDs and related factors among investigators in Turkey. As in many other countries, the health agenda in Turkey is shifting from communicable diseases and diseases preventable by vaccines to NCDs and complications. This relates to the demographic transition and changing socioeconomic structure in the country. The elderly population of Turkey (≥ 65 years) increased from 5.6% to 7.9% between 1993 and 2013¹. The 2013 National Burden of Disease Study-Turkey showed that the burden of NCDs rate increased from 71% of the disability-adjusted life years (DALYs) in 2002 to 79% in 2012². According to TURDEP study, the prevalence of type-2 diabetes mellitus doubled in approximately 10 years reaching 13.7% in 2010³. The prevalence of obesity for those over 15 years of age is 16% in males and 31% in females according to the the study of Chronic Diseases and Risk factors for Turkey⁴. In TURDEP-II, another nationwide study conducted among people 20 years of age and older, obesity prevalence was found to be 25.9% in men and 41.7% in women³. Obesity among children has become another high priority health problem in Turkey. According to TOÇBİ Study-2009⁵, overweight and obesity prevalence are 14.3% and 6.5% respectively among children aged 6-9 years. According to another nationwide study⁶, 14.2% of the children in the 7-8 age groups are overweight and 8.3% are obese. Childhood obesity is important not only because children and adolescents who are obese are at greater risk for several health problems, but also because they are likely to stay obese in their adulthood and to develop

NCDs at younger age⁷. It is also important to note that, obesity as a causal factor has its own causes as well. Knowing about the “causes of the causes” is especially important in order to make effective interventions. Özilbey and Ergör, in their study in this issue found that higher education of the mothers and higher monthly income were associated with obesity of primary school children. Therefore they suggest that mothers can be educated about nutrition at home and about the preparation of healthy foods.

There is evidence that with life style changes such as being physically active, not smoking, eating healthy food; most of the risks mentioned above can be prevented, reduced or delayed. Likewise in their study, Bambal et al. in this issue showed that, a physical activity intervention program is effective for middle aged overweight or obese women in terms of improvement on anthropometrical determinants of obesity.

One of the other two studies in this issue that relates to NCDs is about changing trends for cardiovascular diseases in Turkey. Şahan et al. in their systematic review, selected a total of 23 studies for critical evaluation. They found that most of the studies examining cardiovascular disease epidemiology in Turkey were either regional or did not provide comparable data because an appropriate method had not been used. The use of different study populations or different study designs, different definitions of diseases or risk factors have been important barriers to making accurate comparisons among the selected studies.

The other study in this issue is about glycemic control of diabetes patients. Achieving a good glycemic control is essential for the prevention of complications of diabetes mellitus. In Turkey, in addition to the rapid increase of diabetes mellitus, poor management of the patients has also been an important problem. Selçuk et al, in their study, showed that one fourth of diabetes patients are not receiving treatment, and only one third of patients have their blood glucose level under control. This result is consistent with

several previous studies indicating the importance of increased awareness of diabetes patient as well as continuous, high quality follow-up activities.

In summary, the current issue of the Journal contains a group of studies on NCDs that touch upon different levels of prevention in the management of NCDs.

In the current issue we have an important research article that deals with the consistency of death records of Municipality Directorate of Cemeteries and of the Provincial Health Directorate. Özdemir and Öcek in their study, indicate that the death records are insufficient in terms of reliability. Therefore they suggest that control mechanisms should to be operated more efficiently to ensure coordination among the institutions and to produce complete and timely notifications.

We hope you enjoy this issue of the Turkish Journal of Public Health and we would like to thank all the authors and reviewers who contributed to this issue of the journal.

Sibel Sakarya, Yücel Demiral

Editors in Chief

References

- 1- Hacettepe University Institute of Population Studies (2014), "2013 Turkey Demographic and Health Survey". Hacettepe University Institute of Population Studies, T.R. Ministry of Development and TÜBİTAK, Ankara, Turkey.
Available from:
http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TD_HS_2013_main.report.pdf
- 2- Jakab M, Hawkins L, Loring B, Tello J, Ergüder T, Kontas M. Better non-communicable disease outcomes: challenges and opportunities for health systems, No. 2. Turkey Country Assessment. World Health Organization, 2014.

Available from:
http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0004/260266/Better-non-communicable-disease-outcomes,-challenges-and-opportunities-for-health-systems,-No.-2,-Turkey-Country-Assessment.pdf

- 3- Satman I, Omer B, Tutuncu Y, Kalaca S, Gedik S, Dinccag N, et al. Twelve-year trends in the prevalence and risk factors of diabetes and prediabetes in Turkish adults. *Eur J Epidemiol.* 2013 ;28:169-80.
- 4- Unal B, Ergor G. eds. Chronic Diseases and Risk Factors Survey in Turkey. Ministry of Health, Turkey, Publication No: 909.
Available from (in Turkish):
<http://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/khrfat.pdf>
- 5- T.C. Sağlık Bakanlığı TSH Genel Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü, TC Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşler Dairesi Başkanlığı. Türkiye’de Okul Çağı Çocuklarında (6-10 yaş grubu) büyümenin izlenmesi (toçbi) projesi araştırma raporu. Ankara 2011.
Available from(in Turkish):
http://beslenme.gov.tr/content/files/yayinlar/kitaplar/diger_kitaplar/toc_bi_kitap.pdf
- 6- TC Sağlık Bakanlığı, TC Milli Eğitim Bakanlığı, Hacettepe Üniversitesi. Türkiye Çocukluk Çağı (7-8 yaş) Şişmanlık Araştırması (cosi-tur) 2013. Temel Bulgular. Ankara, 2014.
Available from(in Turkish):
http://beslenme.gov.tr/content/files/yayinlar/kitaplar/diger_kitaplar/cosi_temel_bulgular.pdf
- 7- Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Adolescent and School Health. Childhood Obesity Facts.
Available from:
<http://www.cdc.gov/healthyyouth/obesity/facts.htm>

Bu sayıya katkıda bulunanlar (Soyadına göre)

Prof.Dr. Nazlı Atak, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD
Prof.Dr. İrem Budakoğlu, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi AD
Prof.Dr. Banu Çakır, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD
Prof.Dr. Sevgi Canbaz, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD
Prof.Dr. Meltem Çöl, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD
Prof.Dr. Pınar Dünder Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD
Prof.Dr. Galip Ekuklu, Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD
Prof.Dr. Erhan Eser, Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD
Prof.Dr. Arzu Kanık, Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyoistatistik AD
Prof.Dr. Birgül Piyal, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD
Prof.Dr. Ferdi Tanır, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD
Doç.Dr. Raika Durusoy, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD
Doç.Dr. A.Öner Kurt, Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD
Doç.Dr. Ayşe Oğuzöncül, Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD
Doç.Dr. Cavit Yavuz, Ankara İl Halk Sağlığı Müdürlüğü

Contributors to this issue (by last name)

Prof.Dr. Nazlı Atak, Departmen of Public Health, Ankara University School fo Medicine
Prof.Dr. İrem Budakoğlu, Gazi Üniuersitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi AD
Prof.Dr. Banu akır, Departmen of Public Health, Hacettepe University School fo Medicine
Prof.Dr. Sevgi Canbaz, Departmen of Public Health, Ondokuz Mayıs University School fo Medicine
Prof.Dr. Meltem öl, Departmen of Public Health, Ankara University School fo Medicine
Prof.Dr. Pınar Dünder, Departmen of Public Health, Celal Bayar University School fo Medicine
Prof.Dr. Galip Ekuklu, Departmen of Public Health, Trakya University School fo Medicine
Prof.Dr. Erhan Eser, Departmen of Public Health, Celal Bayar University School fo Medicine
Prof.Dr. Arzu Kanık, Mersin Üniuersitesi Tıp Fakültesi Biyoistatistik AD
Prof.Dr. Birgöl Piyal, Departmen of Public Health, Ankara University School fo Medicine
Prof.Dr. Ferdi Tanır, Departmen of Public Health, Çukurova University School fo Medicine
Doç.Dr. Raika Durusoy, Departmen of Public Health, Ege University School fo Medicine
Doç.Dr. A.Öner Kurt, Departmen of Public Health, Mersin University School fo Medicine
Doç.Dr. Ayşe Ođuzöncöl, Departmen of Public Health, Fırat University School fo Medicine
Do.Dr. Cavit Yavuz, Ankara Provincial Directorate of Public Health